

KIRIM HARBİ SIRASINDA BAZI AVRUPALI DEVLET ADAMLARININ OSMANLI ÜLKESİNİ ZİYAREETLERİ (1854-1855)

Yrd. Doç. Dr. Besim ÖZCAN*

GİRİŞ

Tarih boyunca, Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasını gerçekleştirmeyi hedefleyen faaliyetlerinden dolayı Osmanlı Devleti ile Rusya arasında birçok muharebeler meydana gelmiştir. Kırım Harbi diye anılan 1853-1856 harbi de bunlardan biri olup, öneki-lere göre farklı bir özellik taşır. Zira önceki harplerde Osmanlı Devleti, bir başka Avrupa devletinin siyasî ve askerî desteğine dayanmaksızın mücadele ederken, bu harpte, harbin taşıdığı geniş kapsamlı sebepler çerçevesinde önce İngiltere ve Fransa, ardından Sardunya ile ittifak yapılarak müttefik güç birliği ile harbe devam edilmiştir¹.

Kudüs'te bulunan ve bütün dinlerce kutsal sayılan yerlerin tasarrufu hususunda Ortodokslar ile Katolikler arasında çıkan ihtilâfta, Rusya'nın Ortodoksları ve Fransa'nın Katolikleri desteklemesi, hakem rolünü üstlenmiş olan Osmanlı Devleti'nin gayretlerini boşa çıkarmış olduğundan problem çözme kavuşturulamadı. Bunu bahane eden ve esasında harp açmak için sebepe arayan Rusya, harp ilânına lüzum görmeden Eflâk ve Boğdan'ı işgâl etti. Diplomatik yollarla işgâli sona erdiremeyen Osmanlı Hükümeti de Rusya'ya karşı savaş açmak zorunda kaldı². Bu gelişme üzerine, başından beri meseleyi yakından takip etmekte olan İngiltere ve

---

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

1. İttifak Antlaşmaları için bk. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Nâme-i Hümayûn Defteri*, No.12, s.91-93.

2. Stanford Shaw-Ezel Kural Shaw *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul 1983, II, s.176-178.

Fransa, donanmalarını önce Akdeniz'e çıkarmışlar, harp halinin başlaması üzerine, bu defa Karadeniz'in emniyetini sağlamak göreviyle İstanbul'a göndermişlerdir³.

İngiliz ve Fransız hükümetlerinin Babiâli'den yana tavır koyması, donanmalarını Karadeniz'e göndermeleri ile sınırlı kalmamış ve artan Rus tehlikesinin önüne geçilebilmesi için Babiâli ile 12 Mart 1854'te ittifak anlaşması imzalayarak müttefik hale gelmiştir. 27 Mart'ta da Rusya'ya harp ilân etmişlerdir⁴. Osmanlı Hükümeti bu ittifaktan sonra Avusturya ile de bir anlaşma yaparak siyasî bir denge kurmaya çalışmıştır.

Bu harp sebebiyle Avrupa devletleriyle iyi münasebetlerin kurulmasının bir neticesi olarak, müttefik devletlerin orduları ile beraber her rütbeden subaylar İstanbul'a geldikleri gibi, bazı Avrupalı prensler de bu vesileyle Osmanlı ülkesini ziyaret etme fırsatı bulmuşlardır. Bunlar arasında Fransa veliahdı Prens Napolyon, Avusturya İmparatorunun kardeşi Arşidük Ferdinand Maksimilyen, Belçika kralının iki oğlu Dük de Kembriç ve Dük de Braban gibi önemli şahıslar bulunmaktadır. Ayrıca Fransa İmparatoru III. Napolyon'un da İstanbul'a gelerek Kırım taraflarına kadar gitmesi mevzubahis olmuş ise de Fransa'daki siyasî durum sebebiyle bu seyahat gerçekleşmemiştir. Bu arada Avusturya İmparatoru da hudud boyundaki askeri kıtaları teftiş üzere bir seyahata çıkmıştır. Bu araştırmada, temin edilebilene arşiv vesikaları ile gazete haberlerinin yanısıra bazı eserlerden de istifadeye sözkonusu seyahatler hakkında ilk defa tahsilâtı bilgi verilmeye çalışılmıştır.

a) Prens Napolyon ile Dük de Kembriç'in İstanbul'a Gelmeleri ve Yaptıkları Ziyaretler

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında harbin bilfiil başladığı bir⁵ ile İngiltere kraliçesinin amcasının oğlu Dük de Kembriç'in (Cambridge) İstanbul'a gelerek 8-10 gün kadar kalacakları ve sonra

3. BOA, Babiâli Evrak Odası (BEO), Amedî Kalemi (A.AMD), Dosya 49, Gömlek No.82.

4. Muharrerât-ı Nâdire, İstanbul 1229, III, s.112-116.

5. Eski kral Westphalie'nin oğlu olan Prens Napolyon, 1822 yılında Trieste'de doğdu. Ludwigsborg Askeri Okulu'nu bitirdikten sonra Louis Philippe Hükümeti'nin daveti üzerine 1845'te Fransa'ya döndü. Korsika milletvekilliği yapan Prens, Kurucu Meclis'te de görev aldı. Cumhurbaşkanı olan kuzeni Louis Napolyon tarafından Madrid orta elçisi tayin edildi (1849-1851). 7 Aralık 1852'de toplanan Senato'nun 18 Aralık tarihli kararname ile İmparator III. Napolyon'un çocuğu olmadan ölmesi durumunda kendisinin tahta çıkmasına karar verildi. Senato ve Devlet Konseyi'nde görev alan Prens Napolyon,

harp mahalline gidecekleri haber alınmıştı⁶. İlgili devletlerin sefa-retlerinden gelen bu bilgiye ilâveten, adigeçen prenslerin kalmaları için münasip birer yer hazırlanması isteğine de yer verilmişti. Bu konunun görüşüldüğü Meclis-i Meşveret toplantısında, adigeçen şahısların hükümdar ailesine mensubiyetlerinden dolayı en iyi şekilde karşılanıp, İstanbul'da kalmaları için güzel iki ayrı yer hazırlanması ve ayrıca İstanbul'da buldukları süre içinde yemek ve her türlü ihtiyaçlarının devletçe karşılanması kararlaştırılmıştır⁷. Bir sonraki toplantıda prenslerin ikametleri için Neşatabad'da bulunan Sahile-saray ile Feriyye daire-i aliyyesinin tahsisi uygun bulunmuş ve prenslerden hangisinin hangi sarayda kalacağına tesbiti prenslerin isteğine bırakılmıştır. Esasında lüks ve tezyinât açısından birbirinden farkı olmayan bu iki sarayın şimdiden her türlü istirahat ve ihtiyaçlarının sağlanması için hazır olduğu ifade edilmiş ve ayrıca prenslerin maiyetinde gelecek olan yâver ve hizmetkârların da kalmaları için uygun yerlerin düzenlendiği ve bütün ihtiyaçlarının karşılanarak devletin şan ve şerefine muvafık misafir edilecekleri hususu Mâbeyn başkâtipliğine arzedilmiş ve bu konuda Padişah'ın da muvafakatı alınmıştır⁸.

Pens Napolyon, İspanyalı genel Perim ile beraber 12 Nisan 1854'te Paris'ten hareketle Marsilya'ya ulaşmış ve orada kendisi için tertib edilen büyük bir ziyafete katılmıştır. Paris sefiri Veliyüddin Paşa da prensin bu seyahatinde yanında bulunmuş ve ziyafet sonrasında Paris'e dönmüştür⁹.

İzmir valisi İsmail Paşa'nın 27 Nisan 1854 tarihli tahriratından anlaşıldığına göre Prens Napolyon, general Perim ve maiyeti ile beraber Marsilya'dan bindiği bir varup ile 27 Nisan gecesi İzmir limanına iki-üç saat mesafede bulunan bir yere gelmiş ve vapurun burada karaya oturması sebebiyle 30 kadar zâbitân ve yâver ve bazı adamları ile yük taşımak için getirilen at ve beygirler ile karaya çıkmak zorunda kalmıştır¹⁰. Prens bu seyahati ile ilgili olarak Babîâlî'ye bir arıza gönderen vali İsmail Paşa, Prens Napolyon'un İzmir'e geleceği haberinin İzmir'de bulunan Fransa konsolosuna tara-

1853'te Lejon dönör büyük haçı ile ödüllendirildi ve daha önce orduda hiç hizmeti olmasına rağmen tümen komutanlığına getirildi. Geniş bilgi için bk. *La Grande Encyclopedie*, IV, s.259-260.

6. BOA, *İrade-Hariciye (İr.-HR)*, Numara (NR): 5266.

7. BOA, *İr.-HR*, NR: 5266.

8. BOA, *İr.-HR*, Nr: 5280.

9. *Ceride-i Havadis (CH)*, No.675.

10. BOA, *İr.-HR*, Nr: 5336, Leffi (L).1.

findan önceden kendisine bildirilmesi dolayısıyla, misafirlerin kalacak yerlerin hazırlanması ve ihtiyaçların giderilmesi için gereken her türlü tedbirin alındığını yazmıştır. Ayrıca karaya oturmuş olan vapurun yeniden yüzdürülerek Prens Napolyon'un maiyeti ile beraber sâlimen İzmir limanına ulaştığını ve dinlenmek üzere hazırlanan daireye çekildiğini belirtmiştir. Vali, Prens'in İzmir'de kalacağı süre içinde kendisine yardımcı olmak ve ihtiyaçlarını temin etmek üzere Tahrir-i emlâk memuru Ali Nihad Efendi'nin mihmandar tayin edildiğini ve böylece Prens'in en işi şekilde misafir edilmeye gayret sarfedildiğini de ifade etmiştir¹¹. İki gün İzmir'de misafir edilen Prens, buradan gittiği Gelibolu'da bir gece dinlendikten sonra 2 Mayıs 1854 Pazartesi günü İstanbul'a gelmiş ve karşılanması için Padişah tarafından görevlendirilen Ali Galip Paşa'nın refakatinde, önceden kendisi için hazırlanmış olan Neşetabad'daki Sahilsaray'a giderek yerleşmiştir. Sarayda bir süre dinlenen Prens Napolyon, aynı gün padişahın sarayına (Mâbeyn-i hümâyun) gitmiş, Hariciye Nazırı Reşit Paşa'nın da huzurda olduğu bir sırada Sultan Abdülmecid'i ziyaret ederek bir süre görüşmüştür¹². Ertesi günü Osmanlı kabine üyeleri ile dost devletlerin İstanbul'daki elçilerini, Çarşamba günü de sadrazamı ziyaret ederek resmi görüşmesini yapan Napolyon, aynı gün Padişahı bir kere daha ziyaret etme imkânını bulmuştur. Perşembe günü ise Osmanlı vekilleri ile beraber dost devletlerin elçileri ve Prens Napolyon Fransa sefarethanesine davet olunarak büyük bir ziyafet tertib edilmiştir. Ziyaretlerini sürdüren Napolyon, aynı gün Bâb-ı seraskeriyi, Cumartesi günü de Babîâli'yi ziyaret edip ilgililerle görüşmüştür. Padişah tarafından 9 Mayıs Pazartesi günü akşam Beylerbeyi Sahilsarayında onuruna bir ziyafet düzenlenmiş, bu ziyafete Napolyon ile beraber Osmanlı kabine üyeleri ve önde gelen diğer devlet adamları olmak üzere 100 kadar davetli katılmıştır¹³. Salı gecesi, Prens Napolyon'un yanısıra, Osmanlı kabine üyeleri ve önde gelen devlet adamları ile dost devletlerin elçileri Fransa sefarethanesine davet olunarak bir balo düzenlenmiştir¹⁴.

Neşetabad Sahilsarayında kaldığı sırada burada nöbetçi bulunan bir bölük Türk askerini de teftiş eden Prens, kendisine gösterilen ilgiden ziyadesiyle memnun kalmış olduğundan, subay ile erlere 1 madalya ile toplam 13 adet lira hediye dağıtmıştır¹⁵.

11. BOA, İr.-HR, Nr:5380, L.1.

12. Takvim-i Vekayi' (TV), Def'a: 505.

13. TV, Def'a: 505; CH, No: 687.

14. CH, No: 688.

15. BOA, İr.-HR, Nr: 5380, L.1 ve 3.

Bu arada Napolyon ile beraber İstanbul'a gelmiş olan general Perim, İngiliz elçisi Lord Redliffe ve İngiliz ordusu komutanı Lord Raglan yanında oldukları halde Mâbeyn-i hümayuna giderek Padişahla görüşme şerefine kavuşmuştur¹⁶.

Prens Napolyon, 23 Mayıs günü veda etmek üzere Mâbeyn-i hümayuna giderek Hariciye Nazırı'nın da hazır bulunduğu sırada Sultanla bir görüşme daha yapmış¹⁷ ve böylece bu seyahatini tamamlamıştır.

İstanbul'da gördüğü yakın ve samimi ilgiden çok memnun kalmış Prens Napolyon, Gelibolu'ya gitmek üzere vapuruyla hareket etmiş ve 27 Mayıs günü dinlenmek için Kazdar Burnu sahillerinde mola vermiştir. Bölgede bulunan Hassa Ordu-yı hümayunu 4. alayı tarafından merasimle karşılanan Prens, bu karşılamadan duyduğu memnuniyeti ifade etmek için subay ve askerlere çeşitli hediyeler vermiştir. Bu cümleden olarak 4. alaydan nöbetçi bulunan bir bölük asakir-i şahane yüzbaşısına 1 altın madalya ile 5 adet lira, 2 nefer mülâzıma birer gümüş madalya, çavuşlara 220, onbaşılara 135 ve neferlerin her birine de 75'er kuruş hediye dağıtmıştır¹⁸.

Harp dolayısıyla İstanbul'a gelecek Fransız askerleri dört fırka olup, her fırkası iki sınıfa ayrılarak bunlardan biri ihtiyat kuvveti olarak düzenlenmiş ve komutanlığı da Prens Napolyon'a verilmişti. Vapurlarla Gelibolu'ya gelen bu askerler kara yoluyla İstanbul'a ulaşmışlardır. Daha önce bu askerleri karşılamak üzere Gelibolu'ya gitmiş olan Prens Napolyon da yeniden İstanbul'a dönmüştür. Geride kalan askerler peyder pey İstanbul'a gelmeye devam etmiş ve on dört gün içinde bu sevkıyat tamamlanmıştır. İstanbul'da Davutpaşa ve Rami Çiftliği'ne yerleştirilen bu askerlerden Prens'in komutasına verilenler Haziran'ın ortasından itibaren vapurlara bindirilerek Varna'ya gönderilmişlerdir. Bu kuvvetlere ait harp malzemeleri de yelkenli gemilerle Varna'ya ulaştırılmıştır¹⁹.

Osmanlı ülkesinde bir süre seyahat eden Prens Napolyon, uğradığı yerlerde kendisine gösterilen misafirperverlikten çok memnun kalmış ve teşekkürünü hâvi nâmesi Padişah'a arz edilmek üzere Fransa maslahatgüzarı vasıtasıyla Hariciye Nezâreti'ne iletilmiştir. Buna ilâveten müttefik olarak cephelerde savaşmakta olan Fransız

16. CH, No: 688.

17. CH, No.689.

18. BOA, Ir.-HR, Nr: 5380, L.2.

19. CH, No: 681, 691, 693, 694.

askerleri hakkında gösterilen iltifât-ı âliyyeden dolayı, Fransız subay ve askerlerinin de müteşekkir olduklarına dair tezkerenin Hariciye Nezâreti'ne iletilmesi, Sultan Abdülmecid'i ziyadesiyle memnun etmiş olduğundan bu memnuniyet bir nâme ile Fransa sefaretine bildirilmiştir²⁰.

Prens Napolyon'un bu seyahatinden memnun kalan Osmanlı Hükümeti, kendisini bir madalya ile taltif ederken, maiyesinde bulunan atlı binbaşı Mösyo Föyski'yi de 4. dereceden bir kıta nişân-ı âli ile ödüllendirmiştir²¹.

Fransız veliahdı Prens Napolyon, kumandası altında bulunan birliklerle Dobruca seferine katıldı. Eylül-Kasım 1854 arasında yapılan Alma ve İnkerman savaşlarında da hazır bulunan Prens, savaş süresince akşamlara kadar ordusunun başında bulunduğundan hastalanmıştı. Ayrıca emüttefiklerin savaşıta uyguladıkları bazı plânları eleştirmesi komutanlarca hoş karşılanmadı. Prens Napolyon, bu sebeplerden dolayı 1854 Kasımında geri çağırıldı²². Bu çağrı üzerine cepheden ayrılan Prens, Panama adlı vapur ile 15 Kasım günü İstanbul'a geldi. Doktorların tavsiyeleri üzerine bir süre burada dinlendikten sonra da ülkesine gitti²³. Savaş ortasında geri çağırılmasının onur kırıcı bir davranış olarak niteleyen Prens, Mart 1856'da İmparator III. Napolyon'un bir çocuğunun dünyaya gelmesi ile veliahtlığı da kaybetmiş olduğundan büyük bir üzüntüye düşmüştür. Prens Napolyon, bundan sonra yine çeşitli önemli görevlerde bulunmuştur²⁴.

Prens Napolyon ile beraber İstanbul'a gelmiş olan İspanyol general Perim, Rumeli ordusunda serdar-ı ekremin maiyetinde bir süre göre yaptıktan sonra Ekim ayında memleketine gitmek üzere ordudan ayrılmış ve Madrid şehrine ulaşmıştır²⁵.

Yukarıda Prens Napolyon'un İstanbul'a geleceği haberinin ilgili sefirler tarafından Osmanlı Hükümeti'ne bildirildiği izah edilirken, İngiltere kraliçesinin amcasının oğlu ve aynı zamanda Belçika kralının da oğlu olan Kembriç (Cambridge) dükünün de cepheye gitmeden önce İstanbul'a geleceğine değinilmiş ve hazırlıklar her iki prens için beraber yapılmıştı.

20. BOA, İr.-HR, Nr: 5410.

21. BOA, İr.-HR, Nr: 5459; BOA, İrade-Dahiliye (İr.-DH), Nr: 1998, 3.

22. La Grande Encyclopedie, s.260.

23. CH, No: 715.

24. La Grande Encyclopedie, s.261.

25. CH, No:713.

Prens Dük de Kembriç ile İngiltere seraskeri Lord Raglan'ı İstanbul'a getirecek olan vapurun Marsilya'da beklediği sırada, Fransa İmparatoru III. Napolyon adı geçen şahısları Paris'e davet ettiğinden bunlar, davete icabetle 12 Nisan'da Londra'da hareketle Paris'e gitmişler ve İmparatorla görüşmüşlerdir²⁶. Birkaç gün Paris'te kalan bu misafirler İstanbul'a gelmek için Marsilya'ya dönmek üzere iken dük de Kembriç yolunu değiştirip Avusturya İmparatorunun evlilik törenlerine katılmak gayesiyle Viyana'ya geçmiştir. Düğün törenlerinin bitimini müteakip İmparatorla görüştüktan sonra Trieste'de bir Avusturya vapuruna binen Prens Korfu'ya ulaşmıştır²⁷. Bu şekilde yolculuğu uzayan Kembriç dükü, burada bindiği başka bir rapurla 11 Mayıs 1854 Çarşamba günü İstanbul'a gelmiş ve Padişah tarafından kendisini karşılamak üzere görevlendirilmiş olan Ail Galip Paşa yanında olduğu halde, daha önce kendisi için hazırlanan Feriyye sarayına gidip yerleşmiştir. Biraz dinlendikten sonra aynı gün Mâbeyn-i hümayuna giden Prens, Hariciye Nazırı Reşid Paşa'nının da hazır bulunduğu sırada Padişahın huzuruna kabul edilmiştir²⁸. Dük de Kembriç, geceyi sarayda geçirdikten sonra ertesi gün ziyaretlerini sürdürmüş, önce Osmanlı kabine üyelerini ve ardından dost devletlerin elçilerini ziyaret etmiş ve sonra İngiliz askerlerinin başında bulunan subaylarla görüşmüş, bu arada İstanbul'da ikamet eden bazı İngiliz tüccarlara da uğramıştır. Bir sonraki gün Babıâli'ye giden Prens Kembriç, burada sadrazam ile resmi görüşmesini yapmıştır²⁹.

18 Mayıs Perşembe gecesini, Sultan Abdülmecid tarafından Beylerbeyi Sarayı'nda onuruna verilen ziyafete kendisinin yanısıra, Osmanlı kabine üyeleri, dost devletlerin elçileri ve bazı devlet ileri gelenleri olmak üzere toplam 112 şahıs katılmıştır³⁰.

İstanbul'daki faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi bulunmayan Dük de Kembriç'e, bu ziyaretinden dolayı duyulan memnuniyeti ifade için bir nişân-ı âli takdim edilmiştir³¹. Amcasının oğlu Kembriç'in gerek bu nişân ile taltif edilmesi ve gerekse gösterilen yakın ilgi ve iyi muameleden dolayı İngiltere kraliçesinin memnuniyetini ifade eden tahrirat, İngiliz sefaret tarafından Osmanlı hariciyesine

26. CH, No: 681.

27. CH, No: 685, 686.

28. TV, Def'a: 505.

29. CH, No: 688.

30. CH, No: 689.

31. BOA, Ir.-HR, Nr: 5439, 5455.

iletmiştir. Kraliçenin bu yazısından Sultan Abdülmecid'in ziyadesiyle memnun kaldığı, cevabî nâme ile İngiliz sefaretine bildirilmiştir³².

Bir süre İstanbul'da ağırlanan Kembriç dükü, kumandasına verilen ve Gelibolu'dan İstanbul'a gelmiş olann üç alay İskoçya ve üç alay İngiltere Hassa askeri ile beraber Varna'ya gitmek üzere İstanbul'dan hareket etmiştir³³. Sağ salim Varna'ya varan bu kfile, orada bulunan Devlet-i Aliyye memurları tarafından resmi bir törenle karşılanmış ve Prens kendisi için hazırlanmış olan misafirhaneye yerleştirilmiştir³⁴.

Cephede askerlerinin başında bulunan Dük, dinlenmek üzere zaman zaman İstanbul'a gelmiş ve birkaç gün kaldıktan sonra yeniden Varna tarafına gitmiştir. Bu ziyareti esnasında, önceden olduğu gibi Prense çok yakın ilgi ve ihtimam gösterilmiştir³⁵.

Prens Napolyon ile Kembriç dükünün İstanbul'u ziyaretlerine kısaca değinenn Osmanlı bahriyesinde görevli İngiliz Amirali Sir Adolphus Slade; "Prens Napolyon, kendisine tahsis edilen yalıda, hizmetçileri, atları ve kayıklarıyla beraber bolluk ve rahatlık dolu yuvasına çekilerek keyfederken, Kembriç dükü, bu faydasız keyfe kapılmak istemeyerek birkaç gün sonra yalıdan ayrılarak Üsküdar'da bulunan askerlerinin yanında oturmaya başladı" demektedir³⁶.

Bu arada, Prens Kembriç ile beraber seyahat etmekte olan ve Prens'in Viyana'ya gitmesi dolayısıyla ondan ayrılmış bulunan İngiliz ordusu seraskeri Lord Raglan 30 Nisan Cumartesi günü, Fransız ordusu seraskeri Sent Arno da 9 Mayıs Pazartesi günü İstanbul'a gelmişler ve kendileri için ayrılan evlere yerleşmişlerdir³⁷.

b) Dük De Braban'ın Akdeniz Adalarını ve Diğer Bazı Yerleri Ziyaret Etmesi

1855 yılı içinde Osmanlı ülkesini ziyaret eden önemli misafirlerden ilki, Belçika kralı Leopold'un diğer oğlu ve veliahdı Dük de

32. BOA, İr.-HR, Nr: 5414.

33. CH, No: 692.

34. CH, No: 693.

35. CH, No: 695, 704.

36. S. Adolphus Slade, *Türkiye ve Kırım Harbi* (çeviren Ali Rıza Seyfi), İstanbul 1943, s.130.

37. TV, Def'a: 505.

Braban'dır. Braban (Brabant)³⁸ dükünün, zevcesi ve maiyeti ile beraber Kudüs-i Şerif tarafına geleceği öğrenilmiş olduğundan bunların en iyi şekilde ağırlamalarının sağlanması için Arabistan ordusu erkân-ı reisi İzzet Mehmet Paşa tarafından her türlü tedbir alınmış ve Prens'in karşılanması için Kudüs'te bulunan binbaşı Haşim Ağa görevlendirilmiştir³⁹. Prens'in yolculuğu ve ilk durak yeri olan Yafa ve sonradan gittiği Kudüs'te nasıl karşılanıp misafir edildiği hakkında, Haşim Ağa'nın 4 Nisan 1855 tarihli tahrirâtı ile Kudüs-i Şerif Meclisi'nce hazırlanan mazbadan bilgi sahibi olmaktayız. Söz konusu bu mazbatada, Osmanlı Devleti'nin dostu bir hükümdarın oğlu olması hasebiyle, Saltanat-ı Seniyye'nin önemli misafirlerinden kabul edilen Dük de Braban'ın, bu tarafa geldiklerinde güzelce karşılanıp en iyi şekilde misafir edileceği ve görmek ve gezmek istediği yerlerin tamamen gezdirilmesi için her türlü gayretin gösterilmesi emri gereğince hareket edildiği belirtilmiştir ve Prens'in seyahatı hakkında teferruatlı malumat verilmiştir.

Gerek Meclis mazbatasında ve gerekse Haşim Ağa'nın tahrirâtında Prens'in gezisi hakkında şu bilgiler yer almaktadır⁴⁰; "Prens'in Yafa iskelesine geleceği haberi alınır alınmaz Kudüs-i Şerif mutasarrıfı İsmail Kâmil Paşa tarafından Prens'in ve zevcesinin bilmeleri için güzelce donatılmış birer at hazırlanmış, ayrıca yardımcısının yanısıra 1 kolağası, 4 çavuş, 1 bölükbaşı ile 50 nefer süvariden oluşan bir birlik teşkil edilerek misafiri karşılamak göreviyle Yafa'ya gönderilmişlerdir. Yafa'ya gelen Prens, bu maiyet erkânı tarafından törenle karşılanmış ve iskeleye geliş ve ayrılışlarında 21 pare top atışı yapılmış, Yafa'da dinlendiği süre içinde izzet ve ikramla her türlü ihtiyacı giderilmiştir. Prens için asıl karşılama merasimi ise Kudüs'e birbuçuk saat mesafede kurulan çadırda yapılmıştır. 1 Nisan günü buraya ulaşan Prens ve maiyetini, mutasarrıf Kâmil Paşa'nın yanısıra daire halkı, Kudüs'te bulunan konsololar, Rum, Ermeni, Lâtin ve Protestan millet temsilcileri ile meclis üyeleri törenle karşılamışlardır. Kısa bir süre burada dinlenildikten sonra beraberce Kudüs'e doğru harekete geçilmiş ve kale kapısına yaklaşıldığında 21 pare top atışı yaptırıldığı gibi, kale kapısı çevresinde bir bölük asker flamasıyla hazır vaziyette bekletilmiştir. Prens Kamame kilisesini ziyaret etmek üzere kiliseye gi-

38. Orta Belçika'da bir eyâlet olan Brabant'ın, merkezi Bruxelles'in yanısıra üç bölgesi daha bulunmaktadır. Sanayi aktivitelerin yoğunlaştığı bu eyalet, ovalar ve alçak platolar birliği durumundadır. Bk. *Petit Larousse Illustré*, Paris 1987, s.1183.

39. *BOA, İr.-HR*, Nr: 5970, L.4.

40. *BOA, İr.-HR*, Nr: 5970, L.5 ve 6.

derken, kiliseden kalacağı konağın kapısına kadar iki taraflı olarak asker dizilmiş ve kalacağı evin kapısına da 8. bölük resmi kıyafetleriyle yerleştirilerek güvenliği sağlanmıştır. Ayrıca daimi olarak yerleştirilen 10 nöbetçi, Prens dışarı çıkmak istediğinde selam durmak üzere görevlendirilmiştir. Prens'in kale dışında bulunan ziyaretgâhlara gitmesini sağlamak üzere de 1 mülâzim ve 8 çavuş onun maiyetine verilmiştir. Bu mükemmel hazırlıklarla, ailesiyle birlikte 10 gün Kudüs'te kalan Dük de Braban'ın her türlü ihtiyacı karşılanmak ve gezmek istediği yerler gezdirilerek en iyi şekilde misafir edilmesine azami gayret gösterilmiştir”.

Prens ve ailesinin Kudüs'ten Nablus yoluyla Hayfa'ya, oradan Beyrut'a ve ardından Şam'a gideceği öğrenildiğinden, mutasarrıf Kâmil Paşa Nablus kaymakamı Ali Bey'i bu ziyaretten haberdar etmek ve Nablus dışında Prens'in törenle karşılanmasını ve şehre gireceği anda da merasim yapılması gerektiğini bildirmek üzere meclisten iki kişi görevlendirmiştir⁴¹. Ayrıca Hayfa'ya kadar refakat etmek üzere 1 kolağası ile 10 çavuş ve 50 askerden oluşan bir birlik verildiği gibi, Nablus'tan da hususi olarak 1 bölükbaşı ile 21 süvari istenmiştir.

Kudüs'te en iyi şekilde misafir edilen Prens ve maiyeti, 10 Nisan günü şehirden ayrılırken kaleden 21 pare top atışı yapılmış ve resmi uğurlama töreni tertip edilmiştir. Dük Braban, burada kendisine gösterilen yakın ilgi ve misafirperverlikten dolayı çok minnettar kalmış ve ilgililere teşekkürlerini iletmiştir⁴². Bu arada Braban dükünün Beyrut'a gideceği haberini alan Belçika'nın İstanbul orta elçisi, Beyrut'taki karşılama törenine katılmak üzere Beyrut'a hareket etmiş ve Prens'in sonraki gezilerinde yanında bulunmuştur⁴³.

Önce Nablus'a, oradan Hayfa'ya giden Veliahd ve beraberindekiler, 17 Nisan günü Beyrut'a vasil olmuş ve burada güzel bir merasimle karşılanmışlardır. Beyrut'ta üç gün kalıp dinlenen Veliahd'e refakat etmek ve ihtiyaçlarını gidermek üzere Sayda valisi Seyyid Mehmed Şerif Paşa tarafından Meclis başmütercimi ile Divan-ı hümayundan Şükrü Efendi mihmandar tayin edilmiş, ayrıca yolculuk için gerekli malzemeye ilâveten binmeleri için lüzumu

41. BOA, İr.-HR, Nr: 5970, L.7.

42. BOA, İr.-HR, Nr: 5970, L.7.

43. CH, No: 736.

olan hayvanlar da hazırlanmış ve kâfi miktarda asker de verilerek 20 Nisan Cuma günü Şam'a gitmek üzere Beyrut'tan törenle uğurlanmıştır⁴⁴.

Belçika kralınının oğlunun Şam'a geleceği önceden bilindiği için karşılama töreni hazırlıkları da önceden yapılmıştır. Arabistan ordusu kumandanı İzzet Mehmet Paşa'nın 25 Nisan 1855 tarihli tahriratından anlaşıldığına göre, vali tarafından yapılan hazırlıkların yanısıra, kendisi de dil bilmesi dolayısıyla miralay Akif Bey'i, 30 kadar süvari ile beraber, Şam'a altı saat mesafede bulunan Dimas Köyü'ne göndermiş, ancak buraya yetişme ihtimalleri az olduğu cihetle Piyade 2. alayından bir bölük asker daha hazırlanmış ve bunların hepsi Şam'ın birbuçuk saat dışında bulunan Demar adlı köyde toplanmışlardır. Veliâhd'ın buraya geldiği 22 Nisan günü, maliye memurları ve diğer memurlar valinin maiyetinde oldukları halde, ordu muhasebecisi Efendi, Meclis üyeleri, ümera ve askeri subaylar ile memurlar resmi kıyafetleri ile hazır bulunmuşlar ve Veliâhdı büyük bir merasimle karşılamışlardır. Şam'da bulunan Kubbetüs-seyyar adlı yerde kurulan çadırlarda, bütün konsoloslar da hazır bulunmuş ve misafirler buraya geldiklerinde 21 pare top atışı yapılmıştır. Veliâhd, ailesi ile burada bir süre dinlendikten sonra ikame-tine ayerilmiş olan Santa manastırına (Deyr-i Santa) gitmek üzere yolcu edilmiştir. Çadırdan hareketinden manastıra varıncaya kadar dakikada bir ve oraya vardığında da 21 pare top atışı yaptırılarak, Türk misafirperverliğinin gerektirdiği her türlü protokol uygulanmıştır⁴⁵. Veliâhd ve maiyetinin Şam'dan sonraki seyahati hakkında, yine İzzet Mehmet Paşa'nın bir başka tahriratından bilgi sahibi olmaktayız. Paşa'nın 26 Nisan tarihli tahriratındaki malumat şöyledir⁴⁶,

“Şam'da birkaç gün misafir edilen Veliâhd Braban ve ailesi, buradan hareketle Baalbek üzerinden Trablus'a gitmek istediklerinden, yolculuk sırasında lâzım olacak malzemeye beraber binmeleri için hayvanlar da tedarik edilmiştir. Veliâhd ve ailesi kaldıkları Santa manastırından alınarak uğurlama yeri olan Kubbetüs-seyyar'da kurulan çadıra götürülmüş, karşılama töreninde hazır bulunan erkân ve devlet ileri gelenleri tarafından düzenlenen resmi törenle 26 Nisan günü Şam'dan uğurlanmıştır”.

44. BOA, İr.-HR, Nr: 5970, L.9.

45. BOA, İr.-HR, Nr: 5970, L.9.

46. BOA, İr.-HR, Nr: 5970, L.8.

Şam'da kendisine gösterilen misafirperverlikten çok memnun kalan Braban dükü, yanında hanımı ve İstanbul elçisi olduğu halde, bir Avusturya vapuruyla 16 Mayıs günü Kandiye limanına ulaşmıştır. Limanda misafirleri karşılamak üzere Kandiye kaymakamı tarafından iskeleye ve diğer yerlere asker dizilmiş ve binmeleri için de donanmış hayvanlar gönderilmiştir. Ayrıca kaymakam Paşa da Prens'in gelmesini müteakip bizzat resmi kıyafeti ile vapura kadar giderek Veliahd'a hoşgeldin demiştir. Paşa ile birlikte vapurdan çıkan Dük, Kandiye kalesinin bazı yerlerini gezip görmüş ve kaymakam konağına kadar giderek kaymakamı makamında ziyaret etmiş, bir müddet orada kaldıktan sora vapuruna dönmüştür. Geceyi vapurda geçiren Veliahd Braban, ertesi günü kaymakam Paşa ile beraber, Kandiye'ye ikibuçuk saat mesafede bulunan Arhaniş Köyü'ne gitmiş ve bir süre orada gezinti yapıp dinlendikten sonra yeniden vapuruna dönmüştür. Veliahd, haklarında gösterilmiş olan her türlü izzet ve ikramdan dolayı teşekkürünü ifade ettikten sonra Kandiye limanından hareket etmiş, limandan çıkarken de icabı vechile top atışı yapmıştır⁴⁷.

Veliahd Braban, yanındakilerle birlikte 18 Mayıs Perşembe gecesi saat bir sıralarında Hanya limanına varmış ve demir atmak için izin istemişse de gece pranka verilmesinin mevzuata aykırı olduğu cevabı verildiğinden geceyi liman dışında geçirmiş ve Cuma sabahı limana girmiştir. Belçika'nın İstanbul elçisi Tırhala valisine gidip Veliahd'ın, Paşa'nın idaresi altında bulunan yerlere ziyaret yapacağını bildirdiğinden Vali Paşa, misafirlerin karşılanması için gerekli tedbirlerin alınmasını emretmiş ve hemen lüzumu olan hayvanlar donatılmış ve ayrıca karşılama töreni için de askerler gönderilmiştir. Ardından bizzat vali de resmi kıyafetiyle, Hanya limanında demirlemiş bulunan Prens'in vapuruna giderek bu ziyaretten duyduğu memnuniyetini ifade etmiştir. Beraberce yola çıkılarak vali konağına gelinmiş ve burada başbaşa bir süre görüşme yapılmıştır. Aynı gün teşekkül ettirilen küçük bir heyetle misafirlere Hanya kalesi ve çevresi gezdirilmiştir. Müteakiben, hazır vaziyette bekletilen atlara binilerek Hanya'ya birbuçuk saat mesafedeki Plateniye adlı mesire yerine gidilmiş, akşama kadar burada istirahat edildikten sonra geri dönmüştür. Cumartesi günü ise Hanya'nın etrafında bulunan çiftlikler ve diğer yerleri gezip dolaşan Dük, Mayıs ayı içinde Fransa İmparatoru III. Napolyon'a karşı düzenlenen başarısız suikast dola-

47. BOA, İr.-HR, Nr: 6075, L.1.

yısıyla⁴⁸ Fransa manastırında yapılan şükür ayini ve duasına katılmış, buradan döndükten sonra Resmo'ya gitmek üzere hazırlıklara başlamıştır⁴⁹.

Belçika kralının bu yolculuğunda kendisine yardımcı olmak üzere, Hanya'da bulunan Resmo Meclis üyesi Ethem Efendi mihamandar olarak vapurda görevlendirildiği gibi Resmo kaymakamına da Veliahd'ın ziyareti hakkında bir tahrirat yazılmıştır. Bizzat valinin de iştirak ettiği törenle Hanya'dan uğurlanan Braban, misafirperverlikten duyduğu memnuniyeti ve teşekkürlerini valiye arzemiştir⁵⁰.

Resmo'ya uğrayıp burada bir süre dinlendikten sonra yeniden bölgedeki seyahatine devam eden Dük de Braban, yanında ailesi, hizmetçileri ve İstanbul elçisi olduğu halde önce Beyrut'a, oradan Kıbrıs'a gitmiş, ardından 11 Haziran günü de Rodos'a ulaşmıştır. Cezayir-i Bahr-ı Sefid valisi Hamdi Paşa'nın 15 Haziran 1855 tarihli tahriratta ifade ettiğine göre; Veliahd ve maiyeti uğradıkları yerlerde resmi törenle ve top atışları ile karşılanmıştır. Dük'ün isteği doğrultusunda, Rodos kalesinin yanısıra görmek ve gezmek istediği yerler gezdirilmiş ve dinlenmek üzere vapura gelinmiştir. Kısa bir süre vapurda kalan veliahd ile maiyeti, donanımlı atlara bindirilerek Rodos'a birbuçuk saat mesafede bulunan Sünbüllü ve civarına götürülerek gezdirilmiş ve akşama geri dönmüştür. Valinin ifadesine göre, geceyi vapurda geçiren veliahd, ertesi günü vapurla Rodos adasının çevresini dolaştıktan sonra Rodos'un köylerinden Lendos ve Kanız'a gitmiş ve kara yolu ile limana dönmüştür. Bir süre sonra vapurun gelmesi üzerine Vali'ye teşekkürlerini arzeden Veliahd, Girit'e gitmek üzere tören eşliğinde limandan ayrılmıştır⁵¹.

Girit'e gitmekte olan Dük de Braban, kuzeye doğru yönelerek Haziran sonunda Sisam ve Sakız adalarını da ziyaret etmiş, diğer yerlerde olduğu gibi burada da törenle karşılanıp, törenle uğurlanmıştır⁵².

48. İmparator III. Napolyan'a karşı düzenlenen bu suikastten önce 28 Nisan'da da İtalya'da bir suikast girişimi olmuştur. İkinci suikast ise 8 Mayıs günü Paris'te gerçekleştirilmiş, ancak suikastçılar hiçbirinde başarılı olamamıştır. Bk. Georges Roux, *Napoléon II*, Paris 1969, s.246. İkinci suikastı düzenleyen İtalyan, çok sıkı sorgulanmasına rağmen bu suikastı neden ve kimlerin isteği ile yaptığı sorularına cevap vermemiş ve 17 Mayıs'ta idam edilmiştir. *CH*, No: 743.

49. *BOA, İr.-HR*, Nr: 6075, L.1.

50. *BOA, İr.-HR*, Nr: 6075, L.2.

51. *BOA, İr.-HR*, Nr: 6075, L.2.

52. *Deniz Müzesi Arşivi (DMA), Şura-yı Bahrî (ŞUB)*, Defter No: 20, Vesika No: 265/B.

Avusturya vapuruyla Akdeniz sahillerindeki sayahatine devam eden Belçika veliahdı, Girit'te de samimi bir şekilde karşılanmış ve vapuru için gerekli olan 500 kantar kömür, Tersane maden kömüründen temin edilmiştir⁵³. Girit'te az bir süre kalıp ayrılan Veliahd, yolu üzerinde bulunan bazı adalara da uğradıktan sonra, büyük bir memnuniyet içinde memleketine dönmüştür.

Veliahd'ın Osmanlı ülkesinde yaptığı bu seyahat esnasında, uğradığı yerlerde törenle karşılanıp her türlü ihtiyaçlarının giderilerek izzet ve ikramla ağırlanması ve aynı şekilde uğurlanması, Belçika kralı Leopold'u ziyadesiyle memnun etmiştir. Bundan dolayı kral Leopold, memnuniyetini ifade etmek için bazı devlet adamlarına verilmek üzere çeşitli rütbeden nişanlar göndermiştir. 10 Kasım 1855 günü Belçika'nın İstanbul elçisi tarafından Hariciye Nezâreti'ne sunulan takrirden, bu nişanların kimlere verileceği liste halinde yazılmıştır.

Buna göre göre⁵⁴;

“Leopold nişanının Gran kordonu Umûr-ı Hariciye Nâzırı Fuat Paşa'ya,

Nişan-ı mezkûrun Gran Ofisiye (officier) rütbesi;

Şam valisi Namık Paşa'ya, Girid eski valisi Mehmed Paşa'ya, Cezayir-i Bahr-ı Sefid valisi Hamdi Paşa'ya ve Mısır'da Umûr-ı Ecnebiye müdürü Edhem Paşa'ya,

Komandor (commandeur) rütbesi;

Divan-ı hümayun tercümanı Nureddin Beyefendiye, Kudüs mutasarrıfı Kâmil Paşa'ya, Şam-ı Şerif'de askeri kumandan İzzet Paşa'ya, Kudüs patriki Velraga'ya, Kıbrıs adası metropolidi Haka-pas'a ve Mısır'da bulunan Zülfikâr Paşa'ya,

Ofisiye (officier) rütbesi;

Kabuli Efendi'ye, Tercüme odası memurlarından Rüstem Bey'e, Maruni kaymakamı Mir Beşir'e, Mısır valisi Said Paşa'nın baş mühendisi ile kâtibi beylere, Kandiye kaimmakamı Hasan Paşa'ya, Sakız adası kaimmakamı Sucudi Bey'e ve Sisam adası kaimmakamı Jan Keyfa'ya.

53. DMA, ŞUB, Defter No: 20, Vesika No: 308/A.

54. BOA, Ir.-HR, Nr: 6139, L.1.

Şövalye rütbesi;

Beyrut defterdarına, Şam-ı şerif'de Akif Bey'e ve Resmo ka-
immakamı İbrahim Efendi'ye verilmiştir.

c) Arşidük Ferdinand Maksimiyen'in Akdeniz Adaları ve Diğer Bazı Yerleri Ziyaret Etmesi

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında Mukaddes Makamlarla ilgili olarak devam eden görüşmelerde Rusya'nın takındığı olumsuz tavır, Avrupa devletlerinin ve bu arada Avusturya'nın da rahatsızlık duymasına sebep olmuştu. Her ne kadar Avusturya bu meselede ihtiyatlı hareket etmekte idiyse de diğer devletler gibi o da Babiâli'den yana bir politika izlemekteydi⁵⁵. Rusya'nın Mayıs 1854 içinde Avusturya'nın doğu ve güney hudutlarınının öte tarafında külliyetli miktarda asker yığılmaya başlaması üzerine İmparator, hudutlarını muhtemel Rus tehlikesinden korumak gayesiyle gerekli tedbirlerin alınmasını emretmiştir⁵⁶. Rusya'nın gerek bu davranışı ve gerekse Eflâk ve Boğdan'ı işgâl etmesi dolayısıyla endişelenen Avusturya, Memleketeyn'le alakalı olarak Osmanlı Hükümeti'yle 14 Haziran 1854'te bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşmaya göre Avusturya, Eflâk ve Boğdan'ı Rusya'ya tahliye ettirmek için siyasi ve askeri her türlü yardım taahhüdünde bulunduğu gibi, işgâl edeceği yerleri barış imzalanıncaya kadar muhafaza ve sonra Osmanlı Devleti'ne iade etme vazifesini de yüklenmişti⁵⁷. Avusturya'nın bu politikasını takdir eden Babiâli, Karadeniz'e gidip gelen Avusturya kumpanyası vapurlarının gündüz kendi limanlarına girme izni verdiği gibi, her türlü kolaylığı da sağlamıştı⁵⁸.

Avusturya ile Osmanlı Devleti arasında tesis edilen bu iyi münasebetlerin bir neticesi olarak, harbin devam ettiği bir sırada Avusturya İmparatoru'nun kardeşi Arşidük Ferdinand Maksimiyen⁵⁹, 1855 yazında, üç ay dolaşmak üzere, komutası altındaki do-

55. BOA, *Hariciye Mektûbî Kalemi (HR.MKT)*, Dosya No: 60, Gömlek No: 15.

56. BOA, *İr.-HR*, Nr: 5420, L.2.

57. Anlaşma metni için bk. BA, *Nâme-i Hümayûn Defteri*, No: 12, s.93-94.

58. BOA, *HR. MKT*, 91/97.

59. Ferdinand Maksimiyen 1832'de Viyana'da dünyaya geldi. Meksika'nın doğal zenginliklerinden faydalanmak ve orada Fransa'nın hâkimiyeti altında bir otoriter monarşi kurmak için Meksika'nın fethedilmesi gereğine inanan Fransa İmparatoru III. Napolyon tarafından 1864'te Meksika İmparatoru seçilen Maksimilen, kendisine kolay gibi görünen bu fethi gerçekleştirmek için mücadeleye girişti. Ancak başarılı olamadı ve 1867'de yakalanarak Queretaro'da kurşuna dizildi. Tafsilat için bk. Roux, *Napoléon III*, s.310-312; *Petit Larousse Illustré*, s.1513.

nanma ile Akdeniz'e çıkmış ve birçok Türk sahil şehrini dolaşmıştır. 1854 Ekiminde amiralliğe yükselmiş olan Prens Maksimilyen'e Bahriye vekâleti de tevcih olunmuştu⁶⁰.

Avusturya Hariciye Nazırı'nın, İstanbul'daki elçileri Mösyö Baron da Kolor'a yazdığı 28 Nisan 1855 tarihli mektub da, Arşidük Maksimilyen'in kumandası altında bulunacak 10 adet savaş gemisi ile Akdeniz'de üç ay müddetle dolaşmak üzere Mayıs ortalarında Triyeste limanından yola çıkacağı belirtilmekte, Prens'in yol üzerinde bulunan Ankara'da ve Dalmaçya sahilinin birkaç yerinde bir süre kaldıktan sonra Arnavutluk'un birkaç iskelesine uğrayacağı ve buradan 2 korveti Venedik körfezine geri gönderip, diğerleri de Salamin tarafına gideceği açıklanmaktaydı. Burada da bir süre oyalandıktan sonra İzmir'e varmak üzere yelken açacağı ve Sicilyateyn ile Fransa limanlarından bazılarını gezmesini müteakip Trablus'a da uğrayacağı belirtilmekteydi. Mektubun devamında, elçiden Prens'in bu seyahatinin Osmanlı Hükümeti'ne arz edilmesi ve seyahati esnasında ihtiyaç duyulacak her türlü yardımın yapılması için yolu üzerinde bulunan liman ve iskelelerin vali ve kaimmakamlarına gerekli bilgi ve emrin verilmesinin Osmanlı Hükümeti'nden sağlanması istenmekte ve durumun İskenderiye, Tunus ve İzmir'de bulunan Avusturya konsoloslarına da bildirileceği ifadesi yer almaktaydı⁶¹.

Avusturya Hariciye Nezareti'nden gelen bu mektubun sureti elçi vasıtasıyla Osmanlı hariciyesine iletilmiş ve Padişah'ın da muvafakati alınarak Prens'e ait donamanın Osmanlı sularında dolaşıp uğrayacağı yerlerde çok iyi karşılanıp hüsn-i muamelede bulunulması ve ihtiyaçlarının giderilmesi hakkında ilgili yerlere emirâmeler gönderilmiştir. Ayrıca Arşidük Maksimilyen İzmir'e geldiğinde, bir devlet adamının görevlendirilerek kendisinin İstanbul'a kadar gelmesinin büyük bir memnuniyete sebep olacağını bildirilerek İstanbul'a davet edilmesinin gerek Prens ve gerek ağabeyi İmparator nezdinde devletin şanını yükseltecek bir davranış olacağı ifade edilmiştir⁶².

Dost bir devletin imparatorunun kardeşini Osmanlı ülkesinde en güzel şekilde misafir etmek üzere hükümetçe tedbirler alınmış ve ilgili yerlere bununla ilgili bilgi verilmiştir. Bu cümleden olarak

60. *CH*, No: 709.

61. *BOA, İr.-HR*, Nr: 5956, L.1.

62. *BOA, İr.-HR*, Nr: 5956.

Prens'in İzmir'e gelmesi sırasında O'nu karşılamak ve gönlünü hoş etmek üzere bir zatın seçilmesi hususunda Serasker Paşa ile Kaptan Paşa, Hariciye Nezareti ile müzakerede bulunmuşlar ve Prens'in bahriyeden olması hasebiyle gönderilecek kişinin de bahriyeden seçilmesi kararlaştırılmış ve dil bilmesinin yanında dirayetkâr bir zat da olması sebebiyle ferikan-ı kiramdan Mustafa Paşa, Haziran ortalarında bu göreve tayin edilmiştir⁶³.

Öte yandan Maksimilyen'in komutası altında bulunan donanma ile icra-yı talim için Akdeniz'in bazı yerlerini dolaşırken İşkodra ve Girid sahillerine uğrama ihtimali olduğundan, her iki yerin mutasarrıflarına yazılan tahriratlarda, Prens ve maiyetinin devletin şanına uygun bir şekilde karşılanması ve ihtiyaçlarının giderilmesi tenbih edilmiştir⁶⁴. İşkodra mutasarrıfı Mehmed Ragıp, 13 Haziran 1855 tarihli tahriratında, sözkonusu emre uygun olarak İşkodra sahillerinde bulunan memurlara konu hakkında bilgi verildiğini ve her türlü hazırlığın tamamlandığını bildirmiştir. Mutasarrıfın ifadesine göre Ferdinand Maksimilyen, 8 Haziran günü 2 kıta donanma ile Bar kazası limanına ulaşmış ve orada kaza müdürü tarafından karşılanmıştır. 6 saat kadar burada kalan Maksimilyen, Drac iskelesi tarafına gitmek üzere Bar'dan ayrılmıştır⁶⁵. Prens'e ait donanmadan bir vapur 24 Haziran günü Suda limanına ulaşmış ve Prens'in de yakında geleceği haberi Suda konsolosu tarafından Tırhala valisine bildirilmiştir. Tırhala valisi taktirinde, Prens'in resmi bir merasimle karşılanması ve gideceği yere kadar kendisinin ve refakatçilerin binmeleri için hayvanların hazırlanması ve limana geldikleri anda da bizzat yanlarına giderek güzel bir muameleyle karşılayacakları kararının alındığını yazmaktaydı. Nitekim Prens'in donanmasıyla gelmekte olduğu haberini alır almaz harekete geçmek üzere limana gittiğini, ancak fırtına dolayısıyla denize açılmadığını belirten vali, Prens'e ait gemilerden 2 korvetin limana dahil olduğunu, geriye kalan 3 fırkateyn, 2 korvet ve 3 birikin limana giremeyerek Eski Suda limanına sürüklendiklerinden orada demir attıklarını ve usulüne uygun selamladıklarını, kaleden de sancak açılmak suretiyle karşılık verildiğini anlatmıştır. Valinin taktirinde sonraki gelişmeler ise şöyle izah edilmiştir; "Fırtınaya rağmen Suda limanına gelmeyi başaran 2 korvet, Eski Suda limanına sığınmış olan gemilerin yanına varmak üzere limandan ayrılmış ise

63. BOA, İr.-HR, Nr: 6006.

64. BOA, İr.-HR, Nr: 6070.

65. BOA, İr.-HR, Nr: 6070, L.1.

de korvetlerden biri karaya oturmuş olduğundan Hanya limanında bulunan Türk vapuru Eser-i hayr, bu korvete yardım için görevlendirilmiş ve vapurun yardımıyla hasar görmeden kurtarılan bu korvetle beraber diğer gemiler daha emin bir liman olan Hanya'ya salimen ulaşmışlardır. Prens Maksimilyen, Hanya'da dışarı çıkmayarak ziyaret maksadıyla Kudüs'e gitmek üzere geceleyin bir vapur ile alel-acele Beyrut'a doğru yola çıkmıştır. Prens, donanmaya ait gemilerden büyüklerinin Trieste'ye, küçüklerinin ise İskenderiye tarafına gitmelerini emrettiğinden bu gemiler de limandan ayrılmıştır". Vali son olarak, burada gösterilen ilgi ve yardımlardan dolayı Prens'in çok memnun kaldığının konsolos tarafından kendisine iletildiğini kaydetmektedir⁶⁶.

Arabistan ordu-yı hümayunu erkân-ı reisi İzzet Mehmed Paşa'nın 5 Temmuz günlü tahriratından anlaşıldığına göre Prens Maksimilyen, 28 Haziran Perşembe günü saat 7.30 sıralarında Beyrut'a varmıştır. Paşa'nın verdiği bilgiye göre, Prens'in iskeleye çıkışları sırasında kaleden 21 pare top atılmış ve kendisini karşılamak üzere Sayda valisi devletlü Paşa'nın yanısıra müşir-i sabık Arif Paşa, Sayda defterdarı ve diğer devlet adamları hazır bulunmuş, ayrıca bir bölük Türk askeri de görevlendirilmiştir. Bu şekilde güzel bir muameleyle karşılanan Prens'le beraber Beyrut'ta bulunan Şam kapısından Çayağzı denilen yere gelinmiş ve burada bir süre dinlendikten sonra Prens maiyeti ile Bermama Köyü'ne gitmiş, geceyi orada geçirmesini müteakip ertesi günü Beyrut'a dönmüştür⁶⁷. Bermama Köyü, Cebel-i Lübnan kaimmakamı Mir Beşir Ahmed'in idaresi altında olduğundan Prens'in buradaki seyahatı hakkında Mir'in tahrirâtı ile bilgi sahibi olmaktayız. Kaimmakam Mir Beşir'in 30 Haziran tarihli tahriratına göre, kendisi Beyrut'tan Bermama'ya kadar Prens'e refakat etmiş ve Prens'in bu köyde en iyi şekilde ağırelanarak istirahat etmesi temin edilmiştir. Mir Beşir'in bu misafirperverliğinden çok memnun kalan Maksimilyen'in, kendisine kıymetli taşlarla süslenmiş bir kutu ile bir yüzük vermesi üzerine Mir Beşir de Prens'e cinsli bir at hediye etmiş ve Prens tarafından memnuniyetle kabul edilmiştir⁶⁸.

Arşidük Maksimilyen'in Beyrut ve Cebel-i Lübnan'ı ziyareti ve burada kendisine gösterilen yakın ilgi ve misafirperverlikten do-

66. BOA, İr.-HR, Nr: 6070, L.2.

67. BOA, İr.-HR, Nr: 6133, L.1 ve 2.

68. BOA, BEO, A.AMD, No: 64/25; BOA, İr.-HR, Nr: 6133, L.8.

layı duyduğu memnuniyetle alakalı olarak Sayda eyaleti mütesellimi de Babiâli'ye bir tahrirat yazarak bilgi vermiştir⁶⁹.

Arşidük Maksimiyen'in Beyrut'tan sonra Yafa'ya, ardından Kudüs-ı Şerif'e gideceği, Sayda valisinin Yafa kaimmakamına yazdığı yazıdan anlaşılmaktadır. Valinin sözkonusu yazısında, Prens'in Yafa'ya gelişinde gerek zâtı ve gerekse donanması için usulüne uygun olarak kaleden top atışı yapılması ve donanmadan talep edilecek her türlü ihtiyacın süratle giderilmesi istenmiş ve Prens'in Yafa'ya 1 Temmuz günü varacağı, orada bir süre dinlendikten sonra Kudüs'e gideceği belirtilmiştir. Aynı haber Kudüs'e de bildirilmiş olduğundan, Kudüs mahalli meclisince misafirleri ağırlamak üzere hazırlıkların yapıldığı haberi Kudüs Eyaleti mutasarrıfı Kâmil Paşa tarafından valiye bildirilmiştir⁷⁰. Maksimiyen'in Kudüs'ü ziyareti sonrasında, ziyaretin teferruatı ile alakalı Kudüs Mahalli Meclisi'nce düzenlenen 7 Temmuz tarihli mazbatada özetle şu bilgiler verilmektedir⁷¹; "Nablus'daki işlerini yapmak üzere daha önce bir heyetle yola çıkmış olan Kudüs mutasarrıfı, ziyaret haberinin kendisine ulaşmasını müteakip maiyetindeki heyet ile Kudüs-i Şerif'e dönmüş ve Prens'in binmesi için hazırlattığı donanımlı ve süslenmiş bir atın yanısıra 1 kolağası, 4 nefer asakir-i nizamîye çavuşu, 1 bölükbaşı ve 500 nefer süvariye Prens'i karşılamaları için Yafa'ya göndermiştir. Bu heyetle Yafa'da karşılanan ve bir süre orada dinlenen Prens, 2 Temmuz günü Kudüs'e gelişinde, Kudüs'e bir saatlik mesafede mutasarrıfla beraber devlet erkânı, meclis üyeleri, bölgenin ileri gelenleri ve dost devletlerin konsolosları tarafından resmi törenle karşılanmış ve bu suretle şehre gelinmiştir. Şehre girişleri sırasında kaleden top atışı yapılmış ve burada gezeceği yerlerde kendisini korumak üzere muhafız askerler görevlendirilmiştir. Böyle bir hürmet ve saygıyla karşılanan Ferdinand Maksimiyen'e Kudüs'te kaldıkları dört gün içinde görmek ve gezmek istediği her yer gezdirilmiş, rahatının sağlanması için de hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamıştır. Dönüşünde de aynı samimiyetle uğurlanan Prens, 6 Temmuz günü Kudüs'ten ayrılmıştır". Prens ve maiyetindekilerin, Kudüs'teki misafirperverlikten çok memnun kaldıkları hususunun kendisine Prens tarafından beyan olunduğu ifadesi de mazbatada yer almıştır.

Avusturya'nın İstanbul elçisi Mösyö Kolor tarafından Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir kıta taktirde Arşidük Ferdinand Maksi-

69. BOA, İr.-HR, Nr: 6133, L.4.

70. BOA, İr.-HR, Nr: 6133, L.5.

71. BOA, İr.-HR, Nr: 6133, L.6.

milyen'in Beriyyetüş-Şam ile Kudüs-ı Şerif taraflarında vâki olan seyahatlerinde görevliler tarafından kendilerine gösterilen misafirperverlikten Prens'in ziyadesiyle memnun kalmaları dolayısıyla bütün ilgililere ve hasseten Beyrut valisi Mahmud Paşa, Marûniler kaimmakamı Mir Beşir Ahmed ve Kudüs-ı Şerif mutasarrıfı Kâmil Paşa'ya teşekkürlerinin iletilmesi ifadesine yer verilmiştir⁷².

Arşidük Ferdinad Maksimilyen, Akdeniz'deki seyahatini tamamlayarak ülkesine dönmüş ve Türk mülki amirlerince kendisine gösterilen misafirperverliği İmparator ağabeyisine arzetmiştir. Gerek Prens'in bu ifadesi ve gerekse gezdiği yerlerde görevli Avusturya konsoloslarının Prens'in ifadesi doğrultusunda verdikleri mulamattan ziyadesiyle memnun kalan Avusturya İmparatoru, bu memnuniyetini ifade etmek üzere Türk mülki amirlerini çeşitli rütbeden nişanlarla ödüllendirmiştir. Yine elçi Kolor tarafından Hariciye Nezareti'ne sunulan 31 Ağustos 1855 tarihli bir diğer tahrir tercümesinde, Arşidük'ün Mısır ve Sayda Eyaletlerinde vukubulan seyahatı esnasında, hakkında icra kılınan misafirperverlikten dolayı hasıl olan memnuniyetine bir delil ve nişâne olmak üzere İmparator tarafından bazı devlet adamlarına çeşitli nişanlar verildiği ifade edilmiş ve bu nişaneler şöyle sıralanmıştır⁷³;

"Mısır valisi Said Paşa'ya Leopold rütbe-i İmparatoriyesi'nin Grankruası (croix),

Mirlivâ Sefer Paşa'ya Kordon döfer rütbe-i İmparatoriyesinin sınıf-ı sânisî,

Umûr-ı Ecnebiye müdürü Göynük Bey ile İstihkâmat müdürü miralay Lübnan Bey'e rütbe-i mezkûrenin sınıf-ı sâlis nişanları,

General Mücel Bey ile Umûr-ı Bahriye Nâzırı Hafız Paşa'ya komandor (commandeur) nişanları,

Miralay Zeki Bey ile Tersane müdürü Hafız Bey'e Fransuva Jozef rütbe-i İmparatoriyesinin krua nişanları,

Beyrut valisi Mahmud Paşa'ya Kordon döfer rütbe-i İmparatoriyesinin Grankruası,

72. BOA, İr.-HR, Nr: 6133, L.3.

73. BOA, İr.-HR, Nr: 6187, L.1.

Kudüs-1 Şerif mutasarrıfı Kâmil Paşa ile Marûnî kaimmakamı Mir Beşir Ahmed'e Fransuva Jozef rütbe-i İmparatoriyesinin Grankrua nişanları" verilmiştir.

Sözkonusu takririn devamında, Avusturya İmparatoru tarafından verilen ve yukarıda zikredilen rütbeleri hâvi imzalı takrir, Avusturya elçisi tarafından Saltanat-ı Seniyye Umûr-ı Hariciye Nâzırı Fuad Paşa'ya iletilmiş ve yukarıda adı geçenlere teslim edilmek üzere zikredilen rütbelere mahsus olan nişanların yakında Viyana'dan Mısır ve Beyrut'ta bulunan Avusturya Devleti konsoloslarına gönderileceği ifade edilmiştir.

d) Fransa İmparatoru III. Napolyon'un İstanbul'u Ziyaret Etme Düşüncesi ve Yapılan Hazırlıklar

1848 yılında Fransa Cumhurbaşkanı seçilen III. Napolyon, Aralık 1852'de İmparator olmuş ve bu dönemde almış olduğu tedbirlerle ülkesini her bakımdan kalkındırmayı başarmıştı. Dış politikada barışçı bir siyaset güden İmparator, İngiltere ile ortak hareket etmiş ve 1853-1856 Osmanlı-Rus Harbi'nde Osmanlı Devleti ile ittifak yaparak Rusya'ya karşı harbe katılmıştı. Harbin ikinci senesinde, cephelerde bulunan ordusunu teftiş etmek üzere İmparatoriçe ile beraber İstanbul'a gelip Kırım'a kadar gitmeyi düşünmekteydi⁷⁴. Bu haber, Mart 1855'te İstanbul'a gelmiş olan İmparatorun saray müdürü Kolonel Boyıl tarafından Osmanlı hariciyesine ulaştırıldı⁷⁵. İmparator gibi seçkin ve aynı zamanda müttefik bir devlet adamını Osmanlı başkentinde en güzel şekilde misafir etmenin devletin şan ve itibarının bir gereği olarak düşünüldüğünden önceden gerekli tedbirlerin alınması ve uygulanacak resmi karşılama protokolünün belirlenmesi gayesiyle ilgililerin katılması ile bir toplantı düzenlendi. Bu toplantı sırasında hazırlanan karşılama ve misafir etme programının Padişah'a arz edilmesi de kararlaştırıldığından 2 Mayıs 1855 günü Mâbeyn başkâtipliğine bir arz yazıldı. Alınan kararların ekte sunulduğu bu arz tezkiresinde, İmparatoriçe'ye sarayda tercümanlık yapması için uygun bir bayanın görevlendirilmesi konusunun da görüşüldüğü ifadesiyle madam İspodic'in bu işe lâayık bulunduğu belirtilmiştir⁷⁶. III. Napolyon'un Türk misafirperverliğine uygun karşılama ve ağırlandmasını sağlamayı hedefleyen karar metni-

74. Roux, *Napoléon III*, s.239.

75. BOA, İr.-HR, Nr: 5803.

76. BOA, İr.-HR, Nr: 5910.

nin başında İmparatorun Rusya meselesinde Devlet-i Aliyye'nin halis ortağı olduğu ve devletin şan ve istikbâlinin korunması zımında her türlü fedakârlığı gösterdiği ifadesiyle Onun halen Sivas-topol'un zaptedilememesi sebebiyle Kırım taraflarına kadar gideceği ve İstanbul'da kalacağı süre içinde en iyi şekilde misafir etmenin politika yönünden çok faydalar getireceği belirtilerek, alınan kararlar maddeler halinde yazılmıştır. Buna göre⁷⁷;

a) İmparatoru karşılamak üzere Serasker Paşa, Kapudan Paşa ve Hazine-i Hassa Nâzırı Ali Galip Paşa'nın görevlendirildikleri ve İmparatorun Osmanlı Devleti'nin kapısı durumunda olan Bahr-ı Sefid Boğazı'nda karşılamanın uygun olacağı düşüncesiyle adigeçen zatların bir vapura binerek Boğaz'a gitmeleri,

b) Sadrazam'ın karşılama merasimini biraz uzak yerde icra etmeleri lâzım geldiğinden, kendisinin önde gelen bazı devlet adamları ile bir vapura binerek üniformaları ile Ayastefanos (Yeşilköy) önlerinde Napolyon'u karşılamaları,

c) İmparatorun Boğaz'dan içeri gireceği sırada, usulüne uygun olarak her bir kaleden 100'er pare top atılması ve siperler üzerine asker dizilmesi,

d) İmparator, sahil boyunca Topkapı Sarayı önünden geçerken lüzumu olan yerlere askerlerin dizilmesi ve Sarayburnu ile Tophane-i Amire ve diğer mevcut tabyalardan 100'er pare top atılması ve limanında bulunan Donanma-yı hümayuna ait gemiler usul-ı vechile donatılıp çubuklara asker çıkarılıp bahriye kaideleri üzere selam durmaları,

e) İmparator'un misafir olacağı Büyüksaray'a geldiklerinde vapurdan çıkarılarken Saltanat-ı hümayun kayıklarından birinin ihсан buyurulması,

f) İmparator'un İstanbul'a geldiği akşam istirahat etmesi için sarayda bırakılması, ertesi akşam ise İmparatoriçe ile beraber Padişah sarayında verilecek özel yemeğe davet edilmesi ve yemekten sonra tiyatro ve benzeri eğlencelerin düzenlenmesi,

g) Hükümdarların ziyaretlerinde fişenk şenliğinin düzenlenmesi adeti Avrupa'da da icra edildiğinden İmparator'un ikamet edeceği sarayın önüne geldikleri gece bu şenliğin yapılması,

77. BOA, İr.-HR, Nr: 5910, L.1.

h) Uygun görülürse münasib bir günde İmparator'un Yıldız kasr-ı hümayununda sabah kahvaltısına davet edilmesi,

ı) Osmanlı kabine üyelerinin de İmparator'a gösterilmesi gerektiğinden, İmparator'a danışmak suretiyle uygun görecekları bir günde bu zatlarla görüştürülmeleri,

i) Hükümdarların bir başka hükümdarın ülkesine yaptığı ziyaret esnasında askere resmi geçit, büyük manevralar ve ateşli talimlerin yaptırılması uygulanan adetlerden biri olduğundan, mevcut olan Hassa, Nizamiye, Mısır ve Tunus askerlerinden birkaç tabur asker tertib edilerek İmparator'un huzurunda talim yaptırılması,

j) İmparator'un hizmet ve refakatinde bulunmak üzere, 1 ferik, Hassa, Nizamiye, Süvari, Topçu, Tersane ve Erkân-ı harbiyeden liva ve miralay rütbelerinde ve dil bilen ve bu göreve lâıyk birer subay tayin olunması. Hassa ordusu reisi olup geçici olarak İstanbul'da bulunan ferik Re'fet Paşa'nın bu göreve lâıyk olduğu ve diğerlerinin de en kısa zamanda seçilmesi,

k) İmparator'un maiyetinde bulunmak ve kara yolu ile bir yere gitmek istediklerinde onunla beraber gitmek üzere bayram elbiseleeri ile bir bölüm süvari ve normal kıyafetleri bir bölük piyadenin yanısıra mükemmel bir muzika takımı tayin olunması,

l) İmparatoriçe'nin harem-i hümayuna davet edildiği sırada tercümanlık yapmak üzere bir bayanın seçilmesi ve bu kişinin mümkünse Fransızlardan, değilse tarafsız küçük devletler tebasından olması.

Yukarıda özetlenen karşılama ve misafir etme programı Mâbeyn başkâtipliğine arzedilmiş ve cevabî emirnâmede devlet ileri gelenlerinin karşılama töreni için vapurda bulunmaları, Kapudan Paşa'nın diğer iki Paşa ile beraber Boğaz'a gitmeyerek vapurda kalması, Sarayburnu ile Tophane-i Amire ve diğer mevcut tabyalardan 100'er pare top atırılması, limanda bulunan donanmaya ait gemilerin donatılarak karşılama törenine iştirakleri ve askere dahi tüfenk atırılması gibi değişiklik ve ilâvelere yer verilmiştir⁷⁸. Sadrazamlık Makamından 15 Mayıs'ta yazılan tezkirede, Bahr-ı Sefid Boğazı'na gidecek paşalar için Saik-i Şadi ve devlet ileri gelenlerinin binmeleri için de Tair-i Bahrî adlı vapurların tahsis edildiği, ayrıca İmparator'un geleceği gecede düzenlenecek olan fişenk şenliği için de üç adet salın hazırlandığı ifade edilmiştir⁷⁹.

78. BOA, İr.-HR, Nr: 5910.

79. DMA, ŞUB, Defter No: 20, Vesika No: 238/A.

İmparator Napolyon'un İstanbul'a geleceği haberi İzmir'de de duyulduğundan İzmir valisi Süleyman Paşa, 23 Nisan 1855'te Babiâli'ye bir arıza yazmıştır. Avrupa'nın meşhur bir ticaret bölgesi ve memleketin güzel şehirlerinden olan İzmir'e Avrupalı hükümdarlar ailesinden birçok kimsenin uğramakta olması sebebiyle İmparator'un da ziyaret etme ihtimalinin bulunduğunu belirten Paşa, kendisinin misafiri en iyi şekilde ağırlamak üzere elinden geleni yapacağını, bununla beraber, müttefik ve itibar sahibi bir hükümdar hakkında nasıl muamele yapılması gerektiğini sual etmiştir⁸⁰. Osmanlı Hükümeti, İmparator'un İzmir'e gideceğine pek ihtimal vermemekle beraber, gene de lâzım gelen karşılama merasimi pek ihtimal vermemekle beraber, gene de lâzım gelen karşılama merasimi hakkında bir tahrirat hazırlayıp göndermiştir. Söz konusu bu yazıda özetle şunların yapılması istenmiştir⁸¹;

"İmparatorun vapuru görülür görülmez, askerler sahile dizilip kalelere sancak çekilecek ve limana girişlerinde kalelerden ve donanmaya ait süslenmiş gemilerden 100'er pare top ve askerler tarafından da tüfek atışı yapılacaktır. İmparator'un gemisi demir atınca bizzat Vali, önde gelen mülki ve askeri erkânla bir sandala binerek vapura gidecek ve misafiri resmen karşılayacaktır. İmparator'un karaya çıkması durumunda Meclis üyeleri, şehrin muteber kimsele-ri iskele başında resmi usulde kendisi karşılayacaklardır. Ayrıca İmparator'un asâkir-i şahaneye mahsus olan kışlaya da uğrama ihtimali olduğundan, kışla iyi ve temiz halde bulundurulacak ve İmparator'un misafir edileceği oda güzelce tezyin edilecektir. İmparator şehri görmek ve çarşı pazarı gezmek isterse, her sınıf ahaliden adap ve hürmete riayetine dikkat edilmeli ve maiyetinde bir asker bulundurulmalıdır." Yazının son kısmında, İmparator hakkında uygulanacak olan misafirperverliğin, vapura dönüşünde de aynen icra edilmesi ve böylece İmparator'un memnun olarak İzmir'den ayrılmasının sağlanmasına azami dikkat ve itina gösterilmesi ihetar olunmakta idi.

Bu izahatlardan anlaşılacağı üzere, Fransa İmparatoru III. Napolyon'un İmparatoriçe Euçenie ile beraber yapacağı İstanbul ziyareti için hükümetçe hem İstanbul'da, hem de İzmir'de olağanüstü tedbirler alınmış ve lüzumu olan hazırlıklar yapılmıştır.

Bununla beraber İmparator III. Napolyon, gerek yurtiçi tepkiler ve gerekse yönetimi kaybetme tehlikesi dolayısıyla bakanlarının böyle bir seyahate karşı çıkmaları üzerine İstanbul'a gelme fikrin-

80. BOA, Ir.-HR, Nr: 5919.

81. BOA, Ir.-HR, Nr: 5919, L.1.

den vazgeçmiştir⁸². Böylece İstanbul ve İzmir'de yapılan bütün hazırlıklar boşa çıkmış ise de, iki devlet arasında mevcut olan iyi münasebetlerin daha çok artmasına zemin hazırlamıştır. Bu arada çeşitli hediyeler de verilerek dostluk bağları kuvvetlendirilmiştir. Bu cümleden olarak, İmparator'un İstanbul'da bulunan Saray müdürü Kolonel Boyıl, ikinci rütbeden bir kıta Mecidiye nişan-ı hümayunu ile taltif edildiği gibi⁸³, bir kabza kılıç da hediye edilmiştir⁸⁴. İmparatoriçe için ise 750.000 kuruş değerinde pırlanta ile müzeyyen bir gerdanlık yaptırılmış ve İmparatoriçe Euqgenie'ye verilmek üzere Fransa'ya gönderilmiştir⁸⁵. Bu arada Mayıs başında İmparator III. Napolyon'a karşı düzenlenen barışsız suikastten dolayı, geçmiş olsun dileğinde bulunmak için nâme-i hümayunun yazılarak İmparator'a gönderilmesi, İmparator'u ziyadesiyle memnun etmiş ve cevabî yazıları Fransız elçi tarafından Hariciye Nezareti'ne teslim edilmiştir. İmparator'u, 8 Haziran 1855 tarihli bu nâmesinde, Sultân Abdülmecid tarafından şahsınna karşı gösterilen lütuf ve muhabbetten duyulan memnuniyet dile getirilmiş ve bu vesileyle teşekkürlerinin kabulü istirham olunmuştur⁸⁶. İmparator'un yevm-i mahsus olan 13 Ağustos günü, güneşin doğuş ve batış vakitlerinde Tophane-i Amire'den 21 pare top atışı yapılarak Napolyon'a karşı duyulan dostluk hislerinin ifade edilmesi, ayrı bir memnuniyet konusu olmuştur⁸⁷.

e) Avusturya İmparatoru'nun Sınır Boylarını Ziyareti

Rusya ile müttefikler arasındaki harbin bütün şiddeti ile devam ettiği 1855 yılı içinde Avusturya İmparatoru, sınır boylarındaki askeri kıtaları teftiş etmek üzere Galiçya ve Bekobonya taraflarına seyahate çıkmış ve Boğdan sınırında bulunan Çernoviç'e kadar gelmiştir. Devlet-i Aliyye'nin dost ve müttefiki olan bir devlet başkanının en iyi şekilde karşılanması hakkında Eflâk ve Boğdan beyleri gerekli bütün tedbirleri almışlardır. Eflâk voyvodası Esterba Bey'in Hariciye Nezareti'ne yazdığı 15 Haziran 1855 tarihli arızada, İmparator'un 30 Haziran günü Boğan ile sınır olan Çernoviç'e geleceği belirtilmiş ve misafirin devletin şanına uygun bir merasimle karşılanmasını sağlamak için Eflâk'ta bulunan askerlerin komu-

82. Roux, *Napoléon III*, s.239-240.

83. BOA, *İr.-HR*, Nr: 5934, 5935, 5959.

84. BOA, *İr.-HR*, Nr: 5963, 5968.

85. BOA, *İr.-HR*, Nr: 6024.

86. BOA, *İr.-HR*, Nr: 6135 ve lefleri. İmparator III. Napolyon'a karşı düzenlenen suikastler hakkında bk. Dipnot No: 48.

87. BOA, *İr.-HR*, Nr: 6134.

tanı olan oğlu ile birlikte bazı önde gelen kimseleri oraya göndereceğini ifade etmiştir⁸⁸.

Boğdan Beyi Kiga Bey ise, Hariciye Nezareti'ne yazdığı 22 Haziran tarihli arzında, sekiz gün sonra Çernoviç'e gelecek olan İmparatorun, bu ziyaretten memnun kalmasını sağlamak için bizzat kendisinin karşılamaya gideceğini açıklamıştır⁸⁹. Her iki bey de zamanın azlığı sebebiyle, İmparator'a nasıl muamelede bulunulması hususunda Babîâlî'nin emir ve müsaadelerini alamadıklarını, ancak kendi görüşleri ile teşebbüs ettikleri bu karşılama merasimlerinin hükümetce uygun bulunacağı ümidinde olduklarını arızalarına ilâve etmişlerdir. Beylerin bu ifadeleri Mâbeyn başkâtipliğine arz edilmiş ve uygun olduğu cevabı alınmıştır⁹⁰.

İmparator'un bu seyahat ve ziyareti hakkında Rumeli ordusu kumandanı İsmail Paşa, 21 Temmuz'da hükümete bir tahrirat göndermiştir. Paşa tahriratında, İmparator'un karşılanması için ferik Şükrü Paşa'nın gönderildiğini ve İmparator'un Çernoviç'e vardığı sırada Rusya Çarının da oraya gelerek bir görüşme yapacakları haberinin alınması dolayısıyla Şükrü Paşa'dan bu görüşmenin teferruatı hakkında da bilgi edinmesinin istendiğini yazmıştır. Yaş'a giden Şükrü Paşa'nın İmparator'un hakiki ziyaret sebebinin askeri teftiş etmek olduğu ve orada sadece iki saat kadar kaldığı için İmparator'la görüşmesinin mümkün olamadığı ifadesini hâvi bir telgraf çektiğini belirten İsmail Paşa, Şükrü Paşa'nın İmparator'u karşılamak üzere Yaş'a gitmesinin İmparator nezdinde memnuniyet uyardığı haberinin Bükreş'te bulunan Avusturya askeri kumandanı general Korun tarafından kendisine telgrafla iletildiğini sözkonusu arzında belirtmiştir. Rusya İmparatoru ile görüştüğü konusunda herhangi bir malumat elde edemediğini ifade etmiştir⁹¹.

Kırım Harbi gibi büyük bir savaşın devam ettiği bir sırada Osmanlı ülkesini ziyarete gelen Avrupalı misafirlerin, yukarıda izah edildiği üzere, Türk misafirperverliğinin gerektirdiği şekilde samimiyetle karşılanıp en iyi şekilde ağırlanmaları hususunda, gerek Hükümet ve gerekse mülki amirler hiçbir fedâkarlıktan kaçınmamış ve böylece bu önemli ve itibar sahibi misafirlerin büyük bir memnuniyet içinde memleketlerine dönlemleri sağlanmıştır.

88. BOA, İr.-HR, Nr: 6087, L.2.

89. BOA, İr.-HR, Nr: 6087, L.3.

90. BOA, İr.-HR, Nr: 6087.

91. BOA, İr.-HR, Nr: 21130 ve lefleri.

